

Emlékezés Nagy Ferencre (1852-1928), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering Ferenc Nagy (1852-1928), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Verseghi Nagy Ferenc a Nógrád vármegyei Verőcén született 1852. március 17-én és a Sopron vármegyei Röjtökmuzsajon hunyt el 1928. szeptember 8-án. Nevét gyakran használta Verseghi Nagy Ferenc alakban is. Nagy Ferenc a kereskedelmi jog nemzetközileg is nagyra értékelt művelője volt. Kiemelendő, hogy jelentős gyakorlati, kodifikációs és elméleti munkát végzett a jog számos területén.

Nagy Ferencet 1893. május 12-én a Magyar Tudományos Akadémia közgyűlése az MTA levelező, tíz évvel később, 1903. május 8-án pedig az MTA rendes tagjává választotta. Levelező tagsági székfoglaló értekezését „Magyar tengerjog” címmel 1894. február 12-én tartotta. Akadémiai székfoglalója – nem teljes terjedelemben, kivonatolt formában – még ugyanebben az évben nyomtatásban is megjelent. Rendes tagsági székfoglaló értekezésének címe „A szövetkezetek alapelve” volt. A nagy érdeklődéssel kísért székfoglalót 1906. február 12-én tartotta, melynek publikálására még 1906-ban sor került.

Nagy Ferenc 1881–1890-ben Kolozsváron, 1891-től haláláig pedig Budapesten volt a kereskedelmi és váltójog nyilvános rendes egyetemi tanára.

Középiskolai tanulmányait Budán, Pest, Buda és Óbuda 1873. január 1-jei hatállyal történt egyesítése előtt, végezte. A bécsi egyetemen és a budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen folytatott jogi tanulmányait követően 1875-ben szerzett jogtudori oklevelet (diplomát) Budapesten. 1876–1877-ben állami ösztöndíjjal Bécsben, Berlinben, Lipcsében, Göttingenben és Párizsban folytatott jogi tanulmányokat. Külföldi tanulmányútjait nyelvismerete tökéletesítésére és szakmai kapcsolatai kiépítésére használta fel. Az Ausztriában, Németországban és Franciaországban folytatott egyetemi tanulmányok nagymértékben bővítették szakmai ismereteit.

Hazatérését követően, 1877-ben kereskedelmi és váltójogból magántanári képesítést nyert a budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen. Habilitációját két évvel követően, 1879-től már a nagyváradi jogakadémián oktatott először, mint rendkívüli, 1880–1881-ben pedig mint rendes tanár. 1881-től kilenc éven át az 1872-ben alapított Kolozsvári Tudományegyetemen, mely később felvette a Ferenc József Magyar Királyi Tudományegyetem nevet, volt a kereskedelmi és váltójog nyilvános rendes tanára. Kolozsváron az 1886–1887. évi tanévben a jog- és államtudományi kar dékáni tisztét is betöltötte.

Nagy Ferencet már fiatalon szerepet vállalt a közéletben. 1889-ben az Erdélyi Római Katolikus Státus képviselőjévé választották Kolozsváron.

1891-ben a budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen vette át a kereskedelmi és váltójogi katedrát, s kisebb megszakítással (1901–1902) nyilvános rendes tanári címmel ezen az egyetemen végezte oktatómunkáját egészen 1928-ban bekövetkezett haláláig. Két ízben, először 1898–1899-ben, majd 1914–1915-ben a jog- és államtudományi kar dékánja volt.

Nagy Ferenc szakmai pályafutásával párhuzamosan a századforduló idején az országos politikai életbe is bekapcsolódott. 1900 és 1902 között a Kereskedelemügyi Minisztérium politikai államtitkári posztját töltötte be. 1901-ben a Máramaros vármegyei visói (ma: Felsővisó) választókerület szabadelvű párti képviselőjeként bekerült az országgyűlésbe. 1905-ben azonban kilépett a Szabadelvű Pártból.

Kilépését követően aktív szerepet vállalt az ifjabb Andrássy Gyula elnökletével 1905. november 18-án megalakult Országos Alkotmánypártban. 1906-tól 1910-ig az Országos Alkotmánypárt másodelnöki tisztét töltötte be. A párt feloszlásakor, 1910-ben a Nemzeti Munkapárthoz csatlakozott. 1910 és 1918 között Kaposvár, pontosabban a kaposvári választókerület országgyűlési képviselője volt a Nemzeti Munkapárt programjával. Említést érdemel, hogy Nagy Ferenc nem követte ifjabb Andrássy Gyulát, aki 1913 szeptemberében kilépett a Nemzeti Munkapártból és újraalapította az Országos Alkotmánypártot.

Gyakorlati és elméleti jogászként Nagy Ferenc elsősorban a kereskedelmi jog, illetve a korszakban e jogág részterületeit alkotó váltójog (Wechselrecht) és szövetkezeti jog (Genossenschaftsrecht) kérdéseivel foglalkozott. Emellett behatóan foglalkozott a tengerjog, a végrehajtás, az értékpapír-részletvétel és az uzsora törvényi szintű szabályozásával illetve annak előkészítésével is.

Az 1870-es évektől jelentős mértékben hozzájárult az ország gazdasági modernizálását segítő kodifikációs munkához. Közreműködött a polgári törvénykönyv tervezetének (tervezeteinek) előkészítésében, valamint a szövetkezeti jog és a tengeri magánjog törvényjavaslatainak megfogalmazásában. Kiemelendő, hogy Nagy Ferenc tudományos munkássága nem korlátozódott a magánjog (ius privatum) területére.

Nagy figyelemmel kísért tanulmányt jelentetett meg – többek között – a választójog korában kiemelkedő aktualitással rendelkező, politikai vonatkozásban is nagy jelentőséggel bíró reformjának kérdéséről. Utalnunk kell arra, hogy Nagy Ferenc munkáiban nagy figyelemmel volt a kérdés történeti vonatkozásaira, beleértve a római jogra visszanyúló előzményeket, „előképeket”. Külföldi egyetemeken folytatott tanulmányai képessé tették arra, hogy az egyes jogintézmények, jogi konstrukciók elemzésénél a külföldi államok törvényhozását és jogi dogmatikáját is alkotó módon figyelembe vegye.

Kommentárokat publikált a kereskedelmi törvénykönyvhöz (1875. évi XXXVII. tc.), a végrehajtási törvényhez (1881. évi LX. tc.) és az ipari hitelszövetkezeti törvényhez (1898. évi XXIII. tc.). Említést érdemelnek a Magyar Pénzügy, a Jogtudományi Közlöny, a Magyar Themis, a Magyar Igazságügy és a Jogállam című folyóiratokban megjelent munkái. Számos, kereskedelmi joggal kapcsolatos szócikket írt az 1893 és 1897 között 16 kötetben kiadott A Pallas Nagy Lexikon számára.

Nagy Ferencet 1885-ben a Magyar Jogászegylet alelnökévé választották. 1909 után a Magyar Jogászegylet elnöki tisztét töltötte be. Fontos megemlíteni, hogy Nagy Ferenc Magyarország képviselője volt a hágai Nemzetközi Bíróságon. 1879-től levelező tagja volt a tekintélyes párizsi Sociétés de législation comparée-nek.

1898-ban váltójogi kézikönyvével az Magyar Tudományos Akadémia tekintélyes Sztrókay-jutalmát nyerte el. Jogászai munkásságáért 1912-ben valóságos belső titkos tanácsosi címet kapott, 1927 januárjában pedig az 1926-ban létrehozott felsőház tagja lett.

Nagy Ferenc főbb művei

A kereskedelmi társaságok jogi természete. Budapest, 1878.; A végrehajtási eljárásról. Budapest. 1881.; A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra I–II. kötet Budapest, 1884.; A polgári törvénykezés rendje Magyarországon. Budapest–Kolozsvár, 1889.; Törvényjavaslat a tengeri magánjogról. Budapest, 1894.; Magyar tengerjog. In: Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből. (kivonat). Akadémiai Értekezések XI. kötet. Budapest, 1894.; A magyar váltójog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a törvényhozásra. Budapest, 1897.; A részletügyletek törvényhozási szabályairól. Budapest, 1897.; A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény magyarázata. Budapest, 1898.; A kereskedelmi törvény revíziója. Budapest, 1900.; A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra I–II. kötet 5. jav. kiadás, Budapest, 1901.; A magyar váltójog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra és a törvényhozásra. 3. jav. és bőv. kiadás, Budapest, 1901.; Törvényjavaslat a szövetkezetekről. Budapest. 1904.; A szövetkezetek alapelve. Budapest, 1905.; A szövetkezetek alapelve. In: Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből. Akadémiai Értekezések XIII. kötet. Budapest, 1906.; Visszapillantás kereskedelmi és váltótörvényszékünk 30 esztendejére. Budapest, 1907.; Emlékbeszéd Hegedüs Sándor fölött. Budapest, 1908.; Törvényjavaslat a tengeri magánjogról. Budapest, 1909.; Bírói szervezeti reformkérdések. Budapest, 1911.; A választói jog reformja. Budapest, 1912.; Kereskedelmi jog. Budapest, 1913.; A hágai államértekezlet által elfogadott nemzetközi váltótörvény. Budapest, 1913.; A nemzetközi váltójogi egyezmény és az ennek alapján alkotott új magyar váltótörvény magyarázata. Budapest, 1914. és Vécsey Tamás t. tag emlékezete. Budapest, 1922.

Felhasznált források (irodalom)

Tomcsányi Móric: Nagy Ferenc r. tag sírjánál. In: Akadémiai Értesítő 1928.; Kuncz Ödön: Nagy Ferenc r. tag emlékezete. Budapest. 1934. és Részletek Nagy Ferenc naplójából. Bevezetés Csehi Zoltán. In: Acta Facultatis Politico-Iuridicae Universitatis Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae (szerk. Hamza Gábor) 34 /1993/1994/ 99-109. old.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu